

Vasemmalla koivupinot suksia varten ja oikealla naiset puleeraamassa eli kiillottamassa suksia 1939. (Denise Bellon)

Miehiä tekemässä suksia Urheilutarpeiden tehtaalla Kerkkoossa. (Tuula Jäntti)

DENISE BELLON (1902-1999)

oli kuuluisa ranskalainen naisvalokuvaaja, joka kiersi vuonna 1939 valokuvaamassa Suomessa. Hänen ottamiin valokuvia julkaistiin ranskalaisessa Match-lehdessä ja niistä on koottu kirja Onnen maa (julkaisija Finn Lectura 2008).

Veikko Henriksson (syntynyt vuonna 1930), vasemmalla, työssään Lampisen suksitehtaalla.

Puusuksista muovisuksiin

Sukset ovat muuttuneet paljon. Osaatko kuvitella, millaista olisi hiihtää vanhoilla painavilla ja vahvasti tervatuilla puusuksilla verrattuna nykyisiin kevyisiin muovisuksiin?

Veikko Henriksson opetteli jo 12-vuotiaana tekemään suksisauvan heloja Urheilutarpeiden tehtaalla. Varsinaisesti hän aloitti työt suksien parissa aikuisena miehenä armeijasta päästyään. Veikko oli Lampisen suksitehtaalla töissä 42 vuotta. Hän kertoo erilaisista suksista ja niiden valmistamisesta näin.

Ennen sukset tehtiin puusta. Parasta puuta oli koivu. Urheilutarpeiden tehtaalla oli omat puunostajat ympäri Suomea. Tukit tulivat junalla Porvooseen ja ne sahattiin sirkkelillä laudoiksi.

Aluksi tehtiin niin sanottua yksipuista suksea. Tukista sahattiin kolmionmuotoisia kiiloja. Kiila halkaistiin kahteen osaan. Pintapuusta tehtiin sukki ja sydänpuusta tehtiin muun muassa pilkettä polttoaineeksi sota-ajan puukaasuautoihin.

Suksilauta höylättiin ja hiottiin suksen muotoon. Kärjestä tehtiin ohuempi. Kärki laitettiin kuumaan veteen, jolloin puusta tuli pehmeää. Sitten se taivutettiin kaarevaksi.

Sukset kastettiin isoon ammeeseen, joka oli täynnä tervaa. Sitten sukset nostettiin pystyyn ja vietiin kuumaan saunaan kuivumaan. Muistan aina sen hirveän hajun, joka siitä lähti! Lopuksi sukset puleerattiin eli kiillotettiin kahdella eri aineella: pulituurilla ja spriillä kangasrätin avulla. Se oli naisten hommaa. Lopuksi suksiin kiinnitettiin siteet.

Yksipuinen sukki oli painava. Suksista yritettiin tehdä kevyempiä, jotta niillä voisi hiihtää kovempaa. Keksittiin liimapuusukset.

Raine Lampinen kävi Ruotsissa ottamassa oppia liimapuusuksien tekemisestä vuonna 1947. Ruotsalaisten tapa tehdä liimapuusuksia oli kallis, joten kehitettiin oma yksinkertaisempi malli. Lampinen oli Suomessa ensimmäinen suksitehdas, joka ryhtyi tekemään liimapuusuksia.

Liimapuusuksi tehtiin niin, että ensin liimattiin yhteen 2 cm paksuja lautoja suksen leveyden verran. Sitten syntyneestä liimapuupalkista sahattiin ohuita viiluja, joista suksi liimattiin kasaan. Ensin pohjaan liimattiin sellainen keskeltä paksumpi ja molemmista päistä ohuempi kiila. Päälle liimattiin vielä kolmas ohut puuviilu. Sitten suksi laitettiin puristimeen, joka taivutti sukseen kärjen ja teki sen jalkavaksi. Lopuksi suksi maalattiin.

Liimapuusuksien jälkeen ryhdyttiin tekemään lasikuitusuksia 1960-luvun lopulla. Lasikuituksen pohja tehtiin polyetylenimuovista, joka oli 2 mm paksu. Sen päälle laitettiin ohut kerros lasikuitua. Suksen sisus oli aluksi puuta ja myöhemmin kevyttä kennoa. Suksen päällä oleva pinta oli myös lasikuitua. Eri kerrokset liimattiin yhteen ja puristettiin suksen muotoon.

Lasikuitusuksien jälkeen tehtiin vielä polyuretaanisuksia. Niissä pohja ja pinta olivat polyuretaanilevyä ja niiden väliin ruiskutettiin polyuretaanivaahtoa.

Parhaimmillaan Lampisen suksitehtaalla tehtiin 90 000-100 000 suksiparia vuodessa. Lampisen suksia myytiin Suomen lisäksi Ruotsissa, Norjassa, Saksassa, Italiassa, Itävallassa, Liechtensteinissa, Sveitsissä ja Kanadassa. Teimme paljon myyntimatkoja ulkomaille ja ostimme samalla materiaaleja ja uusia koneita suksien tekemiseen.

KUUNTELE

Veikko Henriksson kertoo tarkemmin suksien ja suksisauvojen teosta äänitallenteella, jonka löydät Kerkkoon kylän internet-sivuilta ja Kerkkoon kirjastosta.

LUE LISÄÄ

Hannu Teider: Karhun aika. Karhun juhlakirja 1916-2006.

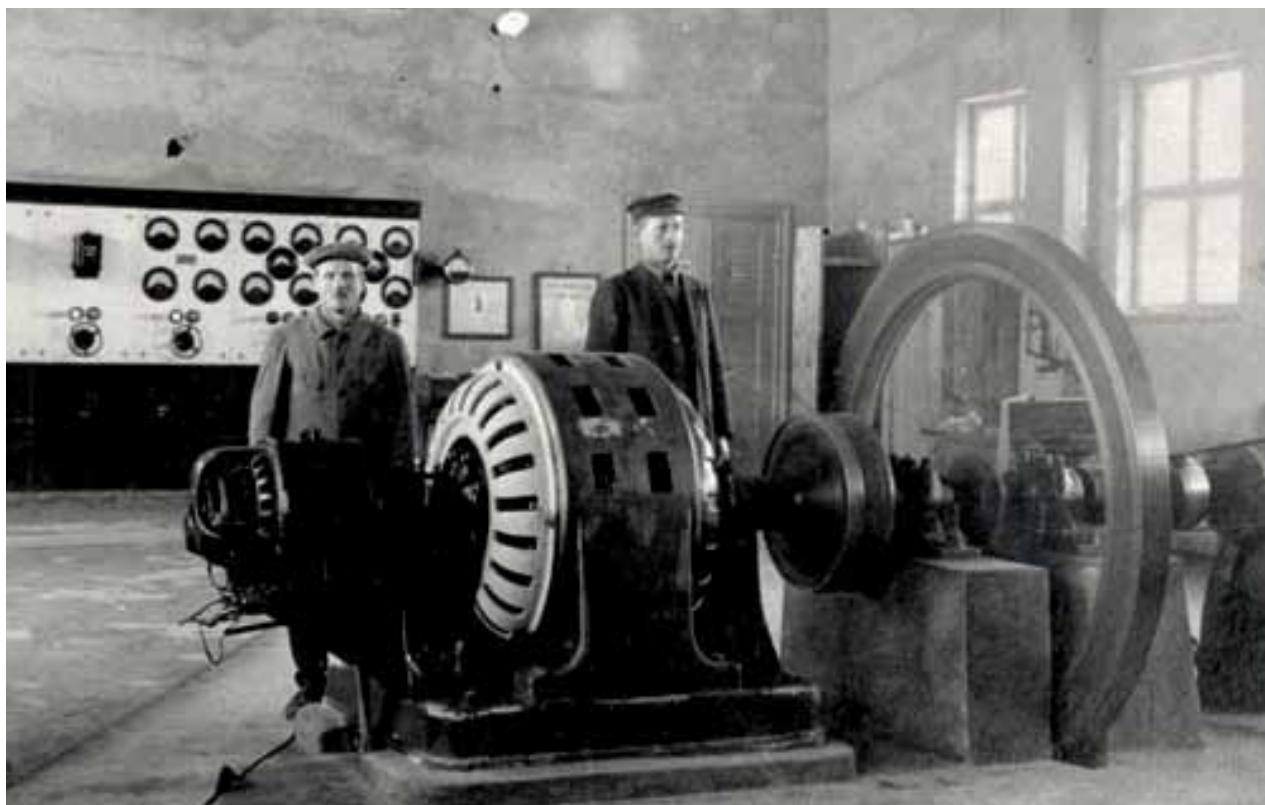
Tällä hetkellä Kerkkoossa toimiviin yrityksiin voit tutustua Kerkkoon kyläyhdistys ry:n julkaisemassa esitteessä, joka löytyy esimerkiksi kyläyhdistyksen kotisivuilta osoitteesta www.kerkkoo.fi.

VANHAN AJAN SUKSISAUVAT

Suksisauvat tehtiin 1950-luvulla pitkälti käsityönä. Lampisen tehtaalla oli oma sauvaosasto, joka sijaitsi autotalin yläkerrassa. Sauvat tehtiin ruo'oista. Ne kasteltiin vesipisaroidella ja sen jälkeen poltettiin kaasuliekin päällä, jotta pinta tulisi kauniin täplikkääksi. Sitten ruo'ot suoristettiin laittamalla ne ruuvipenkkiin ja vääntämällä. Seuraavana päivänä ruo'ot pätkittiin sopivan mittaisiksi sauvoiksi. Sauvaan kiinnitettiin piikki, sompa ja käsilenkki. Sompa oli rottinkia ja käsilenkki nahkaa. Kaikki osat tehtiin itse tehtaalla.

KERKKOOLAINEN

Kerkkoon suksiteollisuus oli kuuluisa ympäri maata. Suksien kärkiä sahatessa syntyi ylimääräisiä puupaloja, jotka olivat kiilan muotoisia. Suomessa tunnetaan sanonta: "laita kerkkoolainen oven väliin", kun kehotetaan laittamaan kiila oven ja lattian väliin, jotta ovi pysyisi kunnolla auki.

Voimakone (Porvoon Museo).

SÄHKÖ JA PUHELIN

Mihin sähköä tarvitaan?

Sähkö on energiaa, jota on helpoin siirtää ja kuljettaa. Sähköä käytetään talojen valaistukseen, lämmitykseen ja erilaisten moottoreiden voimanlähteenä.

Sähköä tehdään käyttämällä voimakonetta tai rakentamalla joessa olevaan koskeen pato ja siihen ratas pyörittämään generaattoreita. Generaattorit valmistavat sähköä.

Ennen sähkövaloa talojen valaistukseen käytettiin

avotulta, päreitä, kynttilöitä ja 1800-luvun lopulta alkaen öljylamppuja ja kaasuvaloa. Valaistus on Suomessa tärkeää, koska talvella on melkein koko päivän pimeää, eikä töitä näe tehdä.

Sähkövalo oli aluksi vain kaupunkien ilo. Suomessa sähkövalo otettiin käyttöön Tampereella vuonna 1882. Porvoossa sähkövalo tuli ilmeisesti ensimmäisenä Boen kartanon navettaan vuonna 1888.

Taloja voidaan lämmittää sähköön lisäksi myös polttamalla öljyä tai puuta. Puun polttaminen on ympäristön kannalta edullinen ratkaisu, mutta vaatii paljon aikaa. Monissa taloissa on puuta polttavia leivinuuneja, kaakeliuuneja ja takkoja. Talon lämmittäminen pelkästään polttopuuta käyttäen vaatii suuren puumäärän vuodessa. Polttopuiden hankkiminen työllisti ennen vanhaan Kerkkoossa monta ihmistä.

Sähköä tarvitaan esimerkiksi kotitalouskoneiden ja työkoneiden käyttämiseen. Melkein kaikki koneet saadaan toimimaan myös ilman sähköä, mutta silloin niitä täytyy pyörittää käsin tai polttomoottorilla.

Säännöstelypato Strömsbergin koskessa. Kerkkoolaiset osallistuivat padon ja voimalaitoksen rakentamiseen muun muassa ajamalla rakennustyömaalle hiekkaa Henttalanmäen hiekkakuopasta. Palkaksi työstä he saivat sähköyhtiön osakkeita. (Kerkkoon Nuorisoseuran Kotiseutukuvasto I)

VOIMAKONE

on moottori, joka esimerkiksi öljyä tai bensiiniä polttamalla tuottaa koneen käyttövoiman.

TURBIINI

on kone, joka muuttaa virtaavan veden liikkeen koneen pyörimisliikkeeksi. Turbiinin toiminta muistuttaa vesiratasta.

GENERAATTORI

on kone, joka muuttaa turbiinin pyörimisliikkeen sähkövirraksi.

Strömsbergin voimalaitos. (Kerkkoon Nuorisoseuran Kotiseutukuvasto I)

Koskeen voimalaitos ja pato

Strömsbergin koskessa on sijainnut mylly ainakin 1500-luvulta asti. Mylly siirrettiin uuteen paikkaan vuonna 1919, sillä koskeen rakennettiin veden säännöstelypato ja voimalaitos sähkön tuotantoa varten.

Strömsbergin koskeen tehty voimalaitos aloitti toimintansa vuonna 1920. Sen ansiosta saatiin sähkö Porvoon pohjoisiin kyliin.

Koska kylän tehtaas tarvitsivat sähköä tuotantaan varten, sähkö tuli Kerkkooseen poikkeuksellisen varhain. Yleensä Suomessa maaseudun sähköistäminen saatiin valmiiksi vasta 1970-luvulla.

Veden säännöstelypato rakennettiin Strömsbergin kosken yläpäähän. Varsinainen konerakennus on noin 200 metriä padolta alavirtaan kosken alapäässä.

Voimalaitosta uudistettiin vuonna 1964. Silloin vanha puinen vedenottoputki korvattiin kalliotunnelilla ja

teräsputkella. Toinen voimalaitoksen vanhoista turbineista on edelleen käytössä. Kaksi uutta turbiinia asennettiin vuonna 1989.

Aikaisemmin Porvoonjoki oli Etelä-Suomen tärkeimpiä taimenjokia. Padon rakentaminen katkaisi kalojen vanhan kulkutien, jota ne tarvitsivat noustessaan ylävirtaan päin kutemaan. Tilannetta on yritetty korjata rakentamalla vuonna 2000 voimalaitoksen yhteyteen kalatie.

Sähkölinojen rakentaminen muutti paljon maisemaa, sillä maaseudulla voimalinjat kulkevat yleensä ilmassa tolppien välillä. Peltomaisemaa halkovat lukuisat sähkölinjat. Ne päättyvät välillä muuntajaan. Joen rannassa olevan tehdasalueen reunalla on vanha koristeellinen muuntajarakennus. Nykyään muuntajat ovat avomallisia pylväsmuuntajia.

Puhelin

Sähkö teki myös puhelimen käytön mahdolliseksi. Puhelin keksittiin 1800-luvun puolivälissä. Suomessa ryhdyttiin käyttämään puhelinta vuonna 1877. Ensimmäinen puhelinlinja oli Helsingissä.

Aluksi puhelinlinjat olivat ainoastaan kahden puhelinkoneen välillä. Ensimmäinen puhelinlinja Porvoossa asennettiin Söderströmin kirjakaupan ja rautatieaseman välille vuonna 1882.

Kun puhelinlinja oli rakennettu vain kahden puhelinkoneen välille, ei voinut soittaa minnekään muualle. Keksittiin puhelinkeskus, jossa eri puhelinlinjat voitiin yhdistää.

Suomen ensimmäinen puhelinkeskus tehtiin Tur-

kuun vuonna 1881. Puhelimella pystyi soittamaan vain saman kaupungin sisällä. Ensimmäinen kaupunkien välinen puhelinyhteys rakennettiin Porvoon ja Helsingin välille vuonna 1884.

Porvoon Puhelin Osakeyhtiö (Borgå Telefonaktiebolag) perustettiin vuonna 1884. Se rakensi ja omisti puhelinlinjat sekä puhelinkeskukset. Vähitellen puhelimen käyttö lisääntyi ja laajeni kaupungeista maaseudulle. Puhelimen hankkiminen oli aika kallista, vaikka aluksi puhelut olivat ilmaisia.

Vanha puhelin. (Lauri Pitkänen)

Kärkä. — Kerkko.	
Oppen 7 i.m.—9 e.m.	
Avoituna 7 a.p.—9 i.p.	
2	Bryggman, Gunnar, maanviljelijä. Henttala.
20	Forstén, Janne, talollinen, Skraana.
3	Härmälä, Yrjö, maanvilj. Korpi.
19	Jussila, Vihtori, talollinen, Jussila.
4	Järvinen, Heikki, maanvilj. Järvelä.
5	Karlsson, K., maanvilj. Krintilä.
6	Keinonen, Heikki, kauppias.
8	Koskio, Emil, maanvilj. Kakkuri.
10	Lampi, Heikki, maanviljelijä. Uusi-Lampila.
7	Lampinen, Emil, suksitehtailija. Jaakkola.
11	Lampinen, Heikki, maanviljelijä. Hannula.
12	Lampinen, J. E., maanviljelijä. Mäki-Lampila.
21	Lindfors, Kalle, talollinen, Perttilä.
13	Siltanen, Heikki, räätäli.
14	Sveholm, Hugo, sägförvaltare. Ollila.
17	Tuomala, Väinö, talollinen, Vanha Tuomala.
16	Waara, Richard, maanvilj. Peitola.
18	Wähäojala, Hilma, talonemäntä. Vähäojala.

Interurban Telefonkatalog. Kaupunkienvälinen puhelinluettelo 1923-1924, Kerkkoon sivu. (TeliaSonera Finlandin historiallinen kokoelma)

Puhelinkeskukset olivat ennen käsivälitteisiä eli niissä tarvittiin puhelinkeskuksen hoitaja yhdistämään puhelut. Kuva on Kulloon puhelinkeskuksesta. (Porvoon museo)

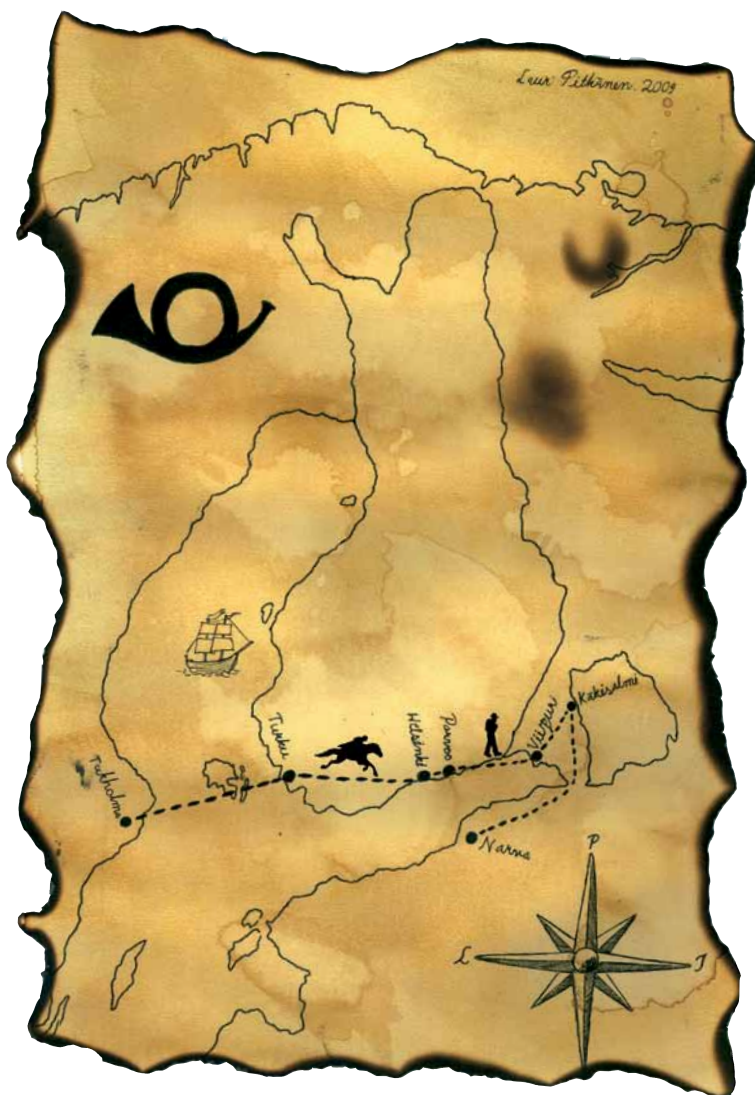
Kerkkooseen rakennettiin puhelinlinjat vuonna 1921. Puhelinkeskus laitettiin vaatturi Joel Soinion työhuoneen nurkkaan. Talon väki yhdisti käsin puhelut talosta toiseen.

Puhelinkeskuksen toiminta automatisoitiin 1940-luvulla. Silloin myös yksityisten puhelinyhtiöiden toiminta lakkasi, ja puhelinlinjat siirtyivät valtion omistukseen.

Nykyään puhelut kulkevat kiinteiden puhelinlinjojen lisäksi myös ilmassa korkeiden mastojen välillä.

POSTI JA PANKKI

Suomen ensimmäinen postilinjan reitti. (Lauri Pitkänen)

Posti Suomessa

Postitoiminta alkoi Suomessa vuonna 1638. Jos sitä ennen halusi lähettää viestin jollekin, piti pyytää jotakuta suurin piirtein oikeaan suuntaan menossa olevaa ihmistä ottamaan se mukaansa. Viesti saattoi viipyä matkalla kauan eikä edes aina tullut perille.

Ensimmäinen postilinja kulki Tukholmasta Turun, Helsingin, Porvoon, Viipurin ja Käkisalmen kautta Narvaan. Kaupungeissa oli postikonttorit, joita hoitivat postimestarit. Porvoon ensimmäisen postimestarin nimi oli Herman Raaff.

Postikonttorien välillä postia kuljettivat postitilojen talonpojat ja rengit.

Postinkantajan tunnusmerkkejä olivat vaakunakilpi, kaulassa roikkuva postitorvi, keihäs villieläimiä ja varkaita varten sekä postilaukku tai -säkki. Postinkantajan piti puhalttaa postitorveen vähän ennen seuraavaa postitaloa. Siitä seuraava postinkantaja tiesi valmistautua matkaan. Postia piti lähteä heti kuljettamaan eteenpäin, vaikka olisi ollut yö tai kuinka huono sää tahansa.

Postinkantajat kuljettivat postia kävellen, hevosella ratsastaen ja myöhemmin kärryillä, kun tiet tulivat parempaan kuntoon. Saaristossa posti kuljetettiin veneellä. Postinkantajan matkan pituus oli muutama peninkulma, noin 20 kilometriä.

Aluksi posti kuljetti vain kirjeitä. Kirjeen matka Tukholmasta Porvooseen kesti seitsemän päivää. Posti

kulki kerran viikossa vuoteen 1757 asti, jonka jälkeen se vähitellen lisääntyi nykyiseen viiteen päivään viikossa.

Postia ei jaettu ihmisille koteihin tai postilaatikoihin. Jos jollekin kerkkoolaiselle tuli kirje, hänen piti hakea se Porvoon postikonttorista. Joskus kirje saattoi olla siellä monen kuukauden ajan ennen kuin joku kyläläinen huomasi sen ja vei perille. 1800-luvun alussa sai alkaa lähettää myös paketteja postin kautta.

Aluksi postia kulki vain vähän. Vaikka ihmiset osasivat lukea, he eivät osanneet kirjoittaa. Myös postimaksu oli kallis. 1800-luvun lopussa kirjoitustaito yleistyi. Ihmiset ryhtyivät myös tilaamaan sanomalehtiä. Postin määrä lisääntyi.

Posti tulee Kerkkooseen

Postilinja alkoi kulkea Kerkkoon kautta 1900-luvun alussa. Kerkkooseen perustettiin postipysäkki vuonna 1906. Posti tuotiin postipysäkil- le, josta ihmiset hakivat sen. Monien koulusta kotiin kulkevien lasten tehtävä oli tuoda postit perheelle ja lähinaapureille.

Ensimmäisen postipysäkin hoitajan nimi ei ole tiedossa, mutta vuosina 1909-1923 postipysäkkiä hoiti H. Sainio. Oma postiasema Kerkkooseen saatiin vuonna 1938. Postinjako talojen omiin postilaatikoihin alkoi 1950-luvulla.

Posti toimi pitkään kaupan yhteydessä Keikan talossa osoitteessa Keikanpolku 1. Kun kaupan omistaja Helvi Koskio lopetti kaupanpidon vuonna 1952, hän rakensi itselleen uuden talon osoitteeseen Kerkkoontie 148. Siellä hän jatkoi postin pitämistä.

Kun alakylän tiiliset rivitalot (Henttalantie 3-5) rakennettiin, posti sai omat toimitilat niistä. Kerkkoon postikonttori suljettiin vuonna 1991, jonka jälkeen tilaan muutti kirjasto. Asiamiesposti toimi kaupan yhteydessä toimi vuoteen 1996 saakka.

PENINKULMA

Vanha pituusyksikkö, joka tarkoittaa 10 kilometrin matkaa.

POSTILINJA

Reitti, jota postinkantaja kulkee esimerkiksi muutaman kerran viikossa.

POSTIPYSÄKKI

Välitti tavallisia kirjeitä ja lehtiä sekä myi postimerkkejä.

POSTIASEMA

Välitti myös muita lähetyksiä kuin kirjeitä ja sanomalehtiä, mutta sieltä ei voinut esimerkiksi lähettää postiosoit- tuksia/ rahaa tai paketteja ulkomaille. Niitä varten piti mennä lähimpään postikonttoriin Porvooseen.

Pankki

Rahaa käytettiin ennen paljon vähemmän kuin nykyään. Jos joku onnistui säästämään vähän rahaa, hän säilytti rahoja kotona esimerkiksi kirstun pohjalla. Ennen 1800-lukua Suomessa ei ollut pankkeja, jonne olisi voinut tallettaa rahaa tai josta olisi voinut lainata rahaa suurempia hankintoja varten. Jotkut varakkaat ihmiset saattoivat lainata toisille.

1900-luvun alussa maatalous kehittyi voimakkaasti. Maalaiset tarvitsivat rahaa ostaakseen lisää maata, rakentaakseen taloja ja talousrakennuksia sekä hankkimaan kotieläimiä ja maatalouskoneita. Olemassa olevat pankit eivät kuitenkaan antaneet mielellään lainaa tuntemattomille maalaisille, joiden tilat olivat pieniä. Tällaiseen tilanteeseen tulivat avuksi osuuskassat.

Talletettu ja otettu		Kuittaus
Päivä	Siirto	
1940.1.19. maalisla.	Talletettu	100.00 - M. Huuhtala
syysk. 3.	Talletettu	100.00 - Tuorelan Osuuskassa
" "	korhoon 4%	0.00 - M. Huuhtala
jouluk. 31. 1940.	Säästö	150.00 - Tuorelan Osuuskassa
huusik. 30	Säästö	1.00 - M. Huuhtala
huusik. 30	korhoon 4%	10.71 - Tuorelan Osuuskassa
jouluk. 31. 1941.	Säästö	4.75 - M. Huuhtala
huusik. 30	korhoon 4%	153.70 - Tuorelan Osuuskassa
huusik. 30	Säästö	30.00 - M. Huuhtala
jouluk. 31. 1941.	korhoon 4%	156.80 - Tuorelan Osuuskassa
huusik. 30	Säästö	348.10 - M. Huuhtala
huusik. 30	talletettu	504.90 - Tuorelan Osuuskassa
jouluk. 31. 1941.	Säästö	8.85 - M. Huuhtala
huusik. 30	korhoon 4%	513.22 - Tuorelan Osuuskassa
huusik. 30	Säästö	10.23 - M. Huuhtala
huusik. 30	korhoon 4%	523.45 - Tuorelan Osuuskassa
huusik. 30	Säästö	4.26 - M. Huuhtala
huusik. 30	talletettu	1000.00 -

Anja Vuoren tilikirja Tuorelan osuuskassa.
(Sinikka Gröndahl)

Tuorelan Osuuskassasta Osuuspankiksi

Kerkkoon, Vanhamoision, Tuorilan ja Kaarenkylän asukkaat perustivat vuonna 1922 oman pankin, osuuskassan. Osuuskassaan pystyi tallentamaan säästämiään rahoja ja sieltä pystyi lainaamaan rahaa.

Osuuskassan nimeksi tuli Tuorelan Osuuskassa. Nimi johtui siitä, että Suomessa on kolme Tuorilan kylää, joista yksi on Porvoossa. Haluttiin välttää sekaan nusta osoitteissa, ja kassan nimeksi valittiin kylän nimestä poikkeava nimi.

Yksi osuuskassan perustajista oli kansanedustaja ja maanviljelijä J.E. Lampinen Kerkkoosta Lampilan tilalta. Hän oli osuuskassan johtokunnan puheenjohtaja koko kassan toiminnan ajan.

Tuorelan Osuuskassa toimi vuosien varrella useassa eri paikassa. Ensimmäinen konttori oli Kerkkoon koululla. Koululta konttori siirrettiin maanviljelijä Gunnar Henttalan kotiin vuonna 1928. Osuuskassa hankki konttoria varten oman talon Kerkkoosta vuonna 1953. Talo tunnettiin nimellä Keikka.

Tuorelan Osuuskassa liittyi Porvoon Yhtyneeseen Osuuskassaan vuonna 1953. Entisen osuuskassan konttorin tilalle Kerkkooseen tuli Porvoon Yhtyneen Osuuskassan sivukonttori.

Porvoon Yhtynyt Osuuskassa muutti nimensä Porvoon Osuuspankiksi vuonna 1970. Kerkkoon sivukonttori muutti vuonna 1974 uusiin tiloihin alakylän rivitaloihin.

Kerkkoon sivukonttori lopetti toimintansa 1990-luvulla. Tätä kirjoitettaessa vuonna 2009 entisissä pankin konttorin tiloissa toimii Porvoon suomalaisen seurakunnan päiväkerho.

Keikan talossa on toiminut kauppa, posti ja Tuorelan osuuskassa. Lisäksi talossa on ollut myös Matkahuolto sekä ruokala ja kahvila urheiluvälinetehtaan työntekijöille ja kampaamo. (Kerkkoon Nuorisoseuran Kotiseutukuvasto I)

RAHAA VAATTEITA VASTAAN

Eräs kaarenkyläläinen mies lainasi kerkkoolaiselle Manda Aaltoselle luultavasti rahaa tai ruokaa pulavuosina 1800-luvun lopulla. Manda antoi lainan pantiksi vaatteita. Maksoiko Manda lainan takaisin, sitä ei tiedetä, mutta vaatteet jäivät isännälle, joka myi vaatteet myöhemmin Kansallismuseoon. Katso kuvaa Mandan vaatteista sivulta 26.

KAUPANKÄYNTIÄ

Elannon myymälä sisältä. Kuvassa myymälänhoitaja Eino Forsman ja myyjät Ulla Tuomala, Sylvi Henriksson ja Sinikka Gröndahl. Kuva on otettu 1950-luvun alussa. (Sinikka Gröndahl)

Ihmiset ovat ryhtyneet jo varhain vaihtamaan tavaroita ja käymään kauppaa. Jo menneinä aikoina Suomessa kävi myös ulkomaisia kaup-
pamiehiä myymässä esimerkiksi suolaa, aseita sekä kankaita ja myö-
hemmin myös ylellisyystuotteita kuten viiniä ja mausteita. Siitä kerto-
vat monet erilaiset löydöt, esimerkiksi vanhat ulkomaiset rahat ja ta-
varat. Kaupankäynnissä suomalaiset antoivat vaihdossa eläinten nah-
koja, turkiksia, maataloustuotteita ja kalaa.

Kerkkoon lähellä Saksalan kylässä on sijainnut vanha kauppapaikka,
jossa on käyty kauppaa jo ennen Porvoon kaupungin perustamista
1300-luvulla. Kauppamiehet purjehtivat ylös Porvoonjokea Saksalaan
asti. Ostajat saapuivat kauppapaikalle veneillä jokea pitkin sisämaasta,
aina Hämeestä asti.

Kuninkaallinen käskykirje kuitenkin määräsi 1300-luvulla, että kaup-
paa sai käydä enää vain kaupungeissa. Maaseudun kaupankäyntiä var-
ten piti pyytää erillinen lupa. Kiertävä kauppamatkustaja saattoi tulla
kylään myymään vaikeasti valmistettavia tavaroita kuten saksia, neulo-
ja ja silkkihuiveja.

Kerkkoon kaupat

Kerkkoossa oli 1900-luvun alussa paljon asukkaita, ja kylässä pidettiin
säännöllisesti markkinoita ja toripäiviä erityisesti tehtaiden palkkapäi-
vinä. Lupaa toripäiviin ei oltu pyydetty, ja Kerkkoon toripäivät kiellet-
tiin vuonna 1926.

Toripäiviä ja markkinoita ei enää tarvittu, kun Kerkkooseen ryhdyt-
tiin perustamaan kauppvoja. Parhaimmillaan kylässä toimi yhtä aikaa
seitsemän kauppaa.

Kerkkoon kaupoissa myytiin pääasiassa ruoka- ja taloustavaroita.
Vuonna 1939 kylään perustetusta Elannosta sai kuitenkin ostaa tilaa-
malla esimerkiksi rakennustarvikkeita ja polkupyöriä.

ELANTO

oli vuonna 1905 perustettu helsinkiläi-
nen osuusliike. Se aloitti leipomona
mutta laajensi toimintaansa. Se avasi
omia leipä- ja maitokauppoja sekä
kahviloita Helsinkiin. Elanto perusti
myös oman meijerin, alkoi paahtaa
kahvia ja valmistaa kaljaa. Vähitellen
Elannon kauppvoja ryhdyttiin avaa-
maan myös pääkaupunkiseudun
ulkopuolelle.

Elannon myymälä ulkoa. Kuvassa Maritta Nie-
minen, Soile Aarnio, Anna-Liisa Andersson ja
Sylvi Henriksson 1960-luvulla. (Veikko
Henriksson)

KERKKOOSSA TOIMINEITA KAUPPOJA

Keinosen kauppa

(Kerkkoontie 174). Kauppiaina olivat ensin Heikki ja Emma Keinonen, sitten Mikko ja Irja Tenhoranta.

Henttalanmäen kauppa

(Henttalanatie 200). Mikko ja Irja Tenhoranta pitivät myös toista kauppaa Henttalanmäellä, kauppaa hoiti Lea Kytösyry.

Vaaran kauppa Vaaranmäellä

(Kerkkoontie 268). Kauppaa piti ensin Aili Vaara, hänen jälkeensä Mikko Holvikivi ja sitten Särkilammet.

Lindellin kauppa

(Myrskyläntie 677) Alhossa.

Koskion kauppa

(Keikanpolku 1). Kauppiaina oli ensin Helvi Koskio, hänen jälkeensä Ylänteet ja sitten Tekla Lahtinen

Lammen kauppa

(Kerkkoontie 180). Kauppiaina olivat ensin Mauno ja Maria Lampi, sitten Tais-to ja Hilka Saarela, Pekka ja Anna-Liisa Kangas sekä Kati Vuori.

Elannon kauppa

(Henttalanatie 6). Elanto suljettiin vuonna 1994, jonka jälkeen kiinteistössä kauppaa ovat pitäneet Virtaset, Niina Linden sekä Teija Kempainen ja Aleksi Saljas. Tätä kirjoitettaessa vuonna 2009 Elannon vanhassa myymälässä toimii KB-kiska sekä Kulmabaari.

Sota-aika ja säännöstely

Suomessa oli ennen usein puutetta ruoasta. Näin oli viimeksi toisen maailmansodan (1939-1945) aikana ja sen jälkeen. Myös Suomi oli sodassa vuosina 1939-1940 ja vuosina 1941-1994.

Koska oli sota, tuttujen tavaroiden, esimerkiksi kahvin, teen sekä lämmityksessä ja valaistuksessa käytettävän öljyn, tuominen ulkomailta oli hyvin vaikeaa. Suomessa tehtaot eivät pystyneet valmistamaan tavaroita eivätkä maatilat tuottamaan ruokaa tavalliseen tapaan, koska niiden työntekijät olivat sotimassa.

Tämän vuoksi kaupoissa oli vain vähän myytävää. Tavaroiden hinnat nousivat eikä ihmisillä ollut enää tarpeeksi rahaa ostaa niitä. Jotta jokainen suomalainen olisi saanut tasapuolisesti ruokaa ja muita tarpeellisia tavaroita, Suomen valtio ryhtyi määräämään, kuinka paljon erilaisia tavaroita jokainen sai ostaa, sekä tavaroiden hinnan. Tätä kutsutaan säännöstelyksi.

Kaikille suomalaisille jaettiin valtion ostokortteja. Ihan aluksi ostokorteissa määrättiin vain se, kuinka paljon jokainen sai ostaa sokeria ja kahvia. Sitten säännöstely laajeni. Pian tarvittiin aina ostokortti, jos halusi ostaa elintarvikkeita, rakennustarvikkeita, vaatteita, kankaita, kenkiä, saippuaa tai karamelleja. Hurjimmillaan jokaisella suomalaisella oli käytössä 51 erilaista ostokorttia.

Vaikka säännösteltiin, kaikkia tavaroita ei saanut. ihmiset joutuivat keksimään erilaisia keinoja ja korvikkeita. Vaatteet korjattiin moneen kertaan ja aikuisten vaatteista ommeltiin lapsille vaatteita. Kun ei ollut tarpeeksi nahkaa, tehtiin kenkiä paperista. Oikean kahvin sijasta juotiin korviketta, joka valmistettiin esimerkiksi paahdetusta viljasta tai voikukanjuurista.

Sodan loputtua elintarvikkeiden ja tavaroiden säännöstely väheni vuodesta 1948 alkaen. Säännöstely loppui kokonaan vuonna 1954.

Säännöstelyajan elintarvikekortteja. Määrät, joita korteilla sai ostaa, vaihtelivat ruokapulan mukaan. Esimerkkejä vuodelta 1941. Syksystä 1941 alkaen 1-17-vuotiaat lapset saivat maitoa 6 dl päivässä. Lokakuusta 1941 lähtien 8-12-vuotiaiden päivittäiset vilja-annokset olivat 200 g. Vielä keväällä 1941 voitiin kuukausiansio noin 1 kilo mutta aleni joulukuussa 150 grammaksi.

Keinosen kauppa. (Kerkkoon Nuorisoseuran Kotiseutukuvasto I)

ENTISAJAN KORTTIKAUPPAA

Nykyisin puhutaan korttikaupasta, kun ostoksia maksetaan pankki- tai luottokorteilla. Säännöstelyn aikana ihmisillä oli valtion ostokortteja. Niihin oli painettu pieniä lipukkeita, kuponkeja. Ilman ostokorttia ei tavaraa saanut ostaa. Ostokortit ja kupongit tarkistettiin kaupassa aina ennen kuin sai ostaa tavaraa. Kun ostos tehtiin, kuponki leikattiin kaupassa pois kortista.

Ihmisillä oli erilaisia kortteja. Esimerkiksi raskasta ruumiillista työtä tekevät ihmiset saivat ostaa enemmän ruokaa kuin kevyttä työtä tekevät.

Jenna Tulonen lainaamassa lukemista, kirjastonhoitaja Riitta Malinen merkitsee lainan muistiin vuonna 2004. (Uusimaa/ Juha Perämäki)

KERKKOON KIRJASTO

Ennen vanhaan ihmiset omistivat vain muutamia kirjoja. Yleensä ne olivat uskonnollisia: virsikirja, katekismus tai postilla. Muut kirjat olivat harvinaisia ja kalliita. Omia kirjoja lainattiin myös toisille. Kerkkoossa esimerkiksi Paavali Alanne omisti paljon kirjoja, joita hän lainasi kylän lapsille.

1800- ja 1900-luvulla huomattiin, että uusien tietojen ja taitojen oppimiseksi tarvittiin enemmän sopivaa ja kiinnostavaa luettavaa. Koska kirjat olivat edelleen kalliita ja ihmisillä vähän rahaa, keksittiin kirjastot. Kaarenkylän ja sen suomenkielisten naapurikylien asukkaat päättivät perustaa sellaisen.

Vuonna 1882 järjestettiin arpajaiset, joista saaduilla rahoilla ostettiin kirjoja ja perustettiin yksityinen suomenkielinen kirjasto Tuorilan koululle. Muutamaa vuotta myöhemmin kirjasto annettiin kunnan hoidettavaksi ja sen toiminta loppui vähitellen.

Porvoon pitäjän keskuskirjasto perustettiin vuonna 1923 Porvooseen. Kirjasto oli kunnantoinmiston yhteydessä Nikolainkadulla (nykyisin Mannerheiminkatu), ja se oli auki muutamana päivänä viikossa klo 10-14. Kaikki eivät päässeet lainaamaan kirjoja kirjastosta esimerkiksi pitkän matkan vuoksi. Siksi keskuskirjastosta lähetettiin kirjalaatikoita kyliin.

Aiemmin Kerkkoon koululla ja Kerkkoon työväenyhdistyksellä oli ollut muutamia kirjoja, joita kyläläiset olivat saaneet lainata. Vähitellen keskuskirjaston lähettämistä kirjalaatikoista kehittyi lainausasemia. Kerkkooseen sellainen tuli 1930-luvun lopulla. Se toimi koululla keskimmaisessa luokkahuoneessa.

Aluksi lainausasemaa hoiti opettaja Aino Pietilä. Lainausasema oli auki kerran viikossa muutaman tunnin iltapäivällä. Vanhat koulun kirjaston kirjat lahjoitettiin lainausasemalle. Lainausasemalle pystyi myös tilaamaan kirjoja kunnan keskuskirjastosta.

Kerkkooseen perustettiin virallinen kunnan sivukirjasto vuonna 1962. Nykyinen kirjastonhoitaja Riitta Malinen aloitti työt vuonna 1977. Kirjasto muutti koululta alakylän tiilisiin rivitaloihin vuonna 1979.

Ensin kirjasto toimi vähän aikaa palokunnan tiloissa, sitten eräässä asunnossa. Kirjasto muutti kauppaa vastapäätä Henttalantielle entisiin postin tiloihin vuonna 1991.

Vuonna 2006 Kerkkoon kirjastoon tuli ilmainen internet-yhteys kyläläisten käyttöön.

Eeva-Stiina Blomberg lukee satuja kirjaston toimintapäivänä vuonna 2004. (Paula Teinonen-Lahti)

KATEKISMUS

Kristillisen uskonnon tärkeimmät opetukset, jotka piti osata, jos halusi päästä ripille ja naimisiin.

POSTILLA

Saarnakokoelma.

LASTEN ELÄMÄÄ KERKKOOSSA

Ennen vanhaan lapset osallistuivat kodin töihin pienestä pitäen. (Jorma Simola)

KERKKOON KOULU

Ennen omaa koulua

Suomessa oli pari sataa vuotta sitten vain muutamia kouluja ja sen vuoksi matkat kouluun olivat pitkiä. Koulut olivat kalliita, ja vain harvat lapset pääsivät kouluun. Osa vanhemmista myös piti tärkeämpänä, että lapsi tekee töitä kotona kuin oppii turhalta tuntuvia asioita koulussa.

Ne lapset, jotka eivät päässet kouluun, opettelivat lukemista kotona ja joskus kiertokoulussa.

1800-luvun loppupuolella alettiin pitää tärkeänä, että kaikki lapset oppisivat enemmän tietoja ja taitoja. Tätä varten perustettiin kansakouluja.

Porvoon seudun ensimmäinen kunnallinen kansakoulu oli Pappilamäen ruotsinkielinen koulu, joka perustettiin vuonna 1879. Ensimmäinen suomenkielinen kansakoulu perustettiin vuonna 1882 Tuoriinlaan. Siellä myös kerkkoolaiset lapset kävivät ennen kylän omaa koulua.

KOULUVUODET 1901-1930

Kerkkoon koulu rakennetaan

Heikki Järvinen lahjoitti tontin koulua varten. Koulu rakennettiin talloilla kesän aikana vuonna 1901. Rakennusmestarina toimi kerkkoolainen Johan Lampinen, joka on rakentanut Porvoon seudulle monta koulua.

Koulurakennukseen tuli yksi luokkahuone, veistoluokka ja opettajan asunto. Koulun pihalle tehtiin ulkorakennus, jossa oli aitta, puuliiteri ja käymälät.

Koulurakennus lämmitettiin puilla ja valaistiin öljylampuilla. Järjestäjinä olevien oppilaiden tehtävänä oli aamulla ennen koulun alkua lämmittää koulu ja kantaa vesi. Vesi kannettiin koululle kylän kaivosta,

KIERTOKOULU

Koululla ei ole omaa rakennusta, vaan opettaja liikkuu kylästä toiseen opettamassa lapsia esimerkiksi jossakin kylän talossa muutaman viikon ajan.

KANSAKOULU

Ennen nykyistä peruskoulua lapset kävivät kansakoulua. Aluksi kansakoulussa oli neljä vuosiluokkaa. Myöhemmin kansakouluun lisättiin alakansakoulu (nykyiset luokat 1-2). Aluksi kansakoulussa hankittiin itse koulukirjat, myöhemmin niistä tuli ilmaisia.

OPPIKOULU

Jos vanhemmat antoivat luvan, hyvät oppilaat saivat pyrkiä kansakoulun neljännen luokan jälkeen oppikouluun. Lähin oppikoulu oli Porvoon kaupungissa. Oppikoulussa kirjat ja muut koulutarvikkeet ostettiin itse. Joissain oppikouluissa oli myös lukukausimaksu ja ruokamaksu.

KANSALAISKOULU

Niille lapsille, jotka eivät menneet oppikouluun, tuli 1950-luvulla pakolliseksi käydä kansakoulun jälkeen kaksi vuotta kansalaiskoulua.

TALKOOT

Talkoissa tehdään töitä muiden kanssa ilman palkkaa yhteiseksi hyväksi.

Vanhin säilynyt Kerkkoon koulun luokkakuvana on vuodelta 1910-1911. Opettaja Hanna Syväne ja oppilaat Saimi Danielsson, Sulo Lehtinen, Jalmari Metsola, Hilma Penttinen, Onni Lampinen, Arvo Sainio, Arvo Pelin, Aino Pelin, Elli Lehtinen, Jalmari Peltonen, Onni Tamminen, Johannes Pihlajaniemi, Hilma Elonen ja Saima Roslander, Anna Metsola, Adela Ruohonen, Aili Lahtinen, Aili Järvinen, Viljo Siivonen, Mikko Vaara, Albin Lindroos, Lempi Lassila, Lyyli Saarinen, Anna Lindroos, Hilma Heikkilä, Signe Salonen, Gunnar Bryggman, Aarno Vuori ja Oskari Virtanen, Aarne Toivonen, Impi Laakso, Hilja Tuomala, Johanna Berglund, Aino Danielsson, Toini Virta, Arvo Penttinen, Valtteri Vuorinen, Oskari Tuominen, Artturi Vuori, Artturi Sainio, Eemil Penttinen, Vihtori Toivonen, Emil Virtanen, Vilma Tamminen, Agner Rosenström, Naimi Mikkolainen, Anna Berlin ja Olga Vaara.

Vanhin säilynyt kuva Kerkkoon koulusta vuodelta 1909. (Anna-Liisa Andersson)

joka sijaitsee edelleen Savimäentien alkupäässä. Koulupäivän jälkeen järjestäjien piti jäädä siivoamaan koulu.

Kouluun saatiin sähkövalo vuonna 1920. Veden kantomatka lyheni, kun koulu sai oman kaivon 1929.

Ensimmäisiä opettajia ja oppilaita

Ensimmäisenä syksynä Kerkkoon koulussa aloitti varsinainen kansakoulu, joka vastaa nykyisiä peruskoulun luokkia 3-6. Koska alaluokkia ei ollut, luku- ja kirjoitustaito oli pitänyt oppia jo ennen kouluun tuloa.

Ensimmäisenä vuonna koulussa oli oppilaita 32. Opettajan nimi oli Fanny Jägerroos. Hän opetti yhtäaikaan kaikkia luokkia. Poikien käsitöitä kävi opettamassa Johan Lampinen.

Alakansakoulu aloitti toiminnan seuraavana syksynä vuonna 1902. Alakansakoulu alkoi syksyllä kuusi viikkoa ennen muuta koulua. Siinä ajassa ei kuitenkaan ehtinyt kunnolla oppia tarpeellisia tietoja ja taitoja varsinaista kansakoulua varten.

Alakansakoulu muuttui koko kouluvuoden pituiseksi vuonna 1916, kun sille palkattiin oma opettaja. Koska koulun ainoa luokkahuone oli jo käytössä, alaluokkien oppilaat joutuivat käymään koulua kylän eri taloissa, kunnes koulun laajennus valmistui vuonna 1926. Laajennukseen tuli luokkahuone alaluokkalaisia varten, eteinen, opettajan asuinhuone ja keittiö.

Alakansakoulussa ja varsinaisessa kansakoulussa oli yhteensä kuusi vuosiluokkaa. Joinain vuosina järjestettiin myös vapaa-ehtoista jatko-opetusta iltaisin. Koulussa oli monen vuosikymmenen ajan kaksi opettajaa,